

Η θεολογία των Βυζαντινών στηρίζεται στην Αγία Γραφή και όχι στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία!

Επιστήμες / Φιλοσοφία

Δρ. Ιωάννης Ν. Λίλης Λέκτορας Δογματικής και Συμβολικής Θεολογίας της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Ηρακλείου Κρήτης

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://bitly.com/2araXH7>]

Η γνώμη του Oehler, όπως δείχνουν τα ακριβή του λόγια, οριοθετεί πολύ σωστά τα χρονικά όρια και το περιεχόμενο της βυζαντινής φιλοσοφίας όμως, κατά τη γνώμη μας, δεν δείχνει καθαρά την αυτονομία της Πατερικής χριστιανικής σκέψης και του χριστιανικού δόγματος. Η παρουσία των φιλοσοφικών Σχολών της κλασικής αρχαιότητας συνδεόταν στενά με την πολιτική ζωή της αρχαίας Ελλάδος. Ουσιαστικά με την κατάρρευση της πόλεως – κράτους έπαψαν να υπάρχουν και οι φιλοσοφικές σχολές.

Ὅσον αφορά καθαρὰ το περιεχόμενο του χριστιανικοῦ δόγματος, και ὄχι της αρχαίας ελληνικῆς φιλοσοφίας στο Βυζάντιο, πιστεύω πως αν θεωρήσουμε το κλείσιμο της Πλατωνικῆς Ακαδημίας ως το χρονικό ορόσημο για την έναρξη της «βυζαντινῆς φιλοσοφίας», και την έναρξη μίας νέας φιλοσοφικῆς περιόδου που κράτησε περίπου χίλια χρόνια, τότε η εποχή των Καππαδοκῶν Πατέρων, δηλαδή ο 4^{ος} μ.Χ. αιώνας, ἢ θα πρέπει να συγκαταλεχθεῖ στην περίοδο του «ὑστερου ελληνισμού» ἢ θα πρέπει να αγνοηθεῖ εντελῶς – ὁμως ο Oehler ὄχι μόνο δεν την αγνοεῖ αλλά την υπερασπίζεται σθεναρά. Συνεπῶς, σύμφωνα με την εκτίμηση του Oehler θα πρέπει να θεωρήσουμε τους θεολόγους Πατέρες της Εκκλησίας που ζουν πριν τον 6^ο αιώνα ως «φιλοσόφους», κάτι που σίγουρα δεν εἶναι ευσταθεῖ καθώς οι εκκλησιαστικοὶ θεολόγοι δεν εἶναι φιλόσοφοι παρά μόνο θεολόγοι.[17] Αυτός εἶναι ο λόγος που πιστεύω πως η αρχή της νέας περιόδου δεν θα πρέπει να εἶναι το 529 μ.Χ., ἐπὶ ατοκρατορίας Ιουστινιανού, αλλά ο 9^ο αιώνας.

Στη σύγχρονη ἔρευνα επικρατεῖ η ἄποψη πως η αρχαία ελληνική φιλοσοφία με τα θέματα και το στοχασμό της απαντοῦσε εκ των πραγμάτων σε τρία ερωτήματα : α) την «οντολογία» (τι εἶναι το ον και το μη ον), β) τη «γνωσιολογία» (με ποιο τρόπο μπορούμε να γνωρίσουμε το ον) και γ) την «ανθρωπολογία» ἢ την «ηθική» (ποιος ο σκοπός της υπάρξεως του ανθρώπου, ποια εἶναι η συμπεριφορά του κ.τ.λ.). Η χριστιανική θεολογία, εκφρασμένη με τη φιλοσοφική γλώσσα, καθώς εκθέτει τη διδασκαλία της, παρότι εἶναι βέβαια εντελῶς απομακρυσμένη ἀπὸ τους τρεις προαναφερθέντες χώρους, ὅπως τους εννοούσε η φιλοσοφία, εἶναι ὁμως σε θέση να απαντήσει μερικῶς σε ἕνα ἢ σε δύο ἢ και στα τρία ἀπὸ τα παραπάνω ερωτήματα της φιλοσοφίας. Αυτό γίνεται εκ των υστέρων, δευτερευόντως, ὕστερα ἀπὸ τη θεολογική διδασκαλία, αλλά πάντως ευδιάκριτα. Τονίζω ιδιαιτέρως

το «δευτερευόντως» καθώς απουσιάζει από τη φιλοσοφία των βυζαντινών η ακριβής «οντολογία» των αρχαίων Ελλήνων φιλοσόφων· δεν αποδέχονται ούτε τον πλατωνικό κόσμο των «ΐδεων», ούτε τους «ἀριθμούς» του Πυθαγόρα, ούτε τις αριστοτελικές «πρῶτες» και «δεύτερες ούσιες». Συνεπώς κατά την άποψη πολλών ερευνητών μπορούμε να πούμε πως η χριστιανική θεολογία των Βυζαντινών, εκφρασμένη με τη φιλοσοφική γλώσσα, γεννάει εκ των υστέρων μία καινούρια «φιλοσοφία», γιατί στηρίζεται στην αλήθεια και τα γεγονότα της Αγίας Γραφής και όχι στην αρχαία ελληνική φιλοσοφία, διευκρινίζοντας βέβαια ακριβώς πώς εννοούμε την εν λόγω καινούρια φιλοσοφία. Την παραπάνω άποψη υποστηρίζει ο Γεώργιος Μαρτζέλος[18] και συμφωνεί μαζί του και ο Λίνος Μπενάκης καθώς αναλύει σκέψεις του ομότιμου Καθηγητού του Αμβούργου Klaus Oehler, από το 1969 στον τόμο «Antike Philosophie und Byzantinisches Mittelalter» για την ελληνική φιλοσοφία : «...ο συγγραφέας (ενν. ο Klaus Oehler) διαπιστώνει ότι η φιλοσοφική σκέψη στο Βυζάντιο, παρά το ότι κινείται σε ένα χώρο στενά συνδεδεμένο με την Θεολογία, φθάνει σε πρωτότυπες λύσεις καθαρά φιλοσοφικών. Και το σημαντικό είναι ότι στους Βυζαντινούς εμφανίζεται για πρώτη φορά, σε σχέση με άλλους πολιτισμούς, μια κριτική αυτοσυνειδησία απέναντι στην παράδοση της ισχυρής κλασικής φιλοσοφικής σκέψης».[19]

[Συνεχίζεται]

[17] Λίνου Μπενάκη, «Η σπουδή της Βυζαντινής Φιλοσοφίας` (Κριτική Επισκόπηση 1949 - 1971» στο *Βυζαντινή Φιλοσοφία* Παρουσία Αθήνα 2002, 14 - 60 (αναδημοσιευμένο από το *Φιλοσοφία*. Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών 1 (1971), 390 - 443), σελ. 22.

[18] Γεωργίου Μαρτζέλου, «Φιλοσοφία και θεολογία στην πατερική παράδοση», δημοσιευμένο στο *Ορθόδοξο δόγμα και θεολογικός προβληματισμός. Μελετήματα δογματικής θεολογίας Β΄ τόμος*. Εκδόσεις Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 21.

[19] Βλ. Μπενάκη, *Βυζαντινή Φιλοσοφία* σελ. 6

<http://bitly.com/2aL8U0n>